

УДК 343.85:343.352:614.2

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3\(63\)-1](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3(63)-1)

Михайло АНИЩЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права, Запорізький державний медичний університет, проспект Маяковського, 26, Запоріжжя, Україна, 69000

Mykhailo ANISHCHENKO

PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Medicine, Public Health, Medical and Pharmaceutical Law, Zaporizhzhia State Medical University, Maiakovskoho Avenue, 26, Zaporizhzhia, Ukraine, 69000

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОРУПЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF CORRUPTION RISKS MANAGEMENT IN THE ACTIVITIES OF GOVERNMENTS

У статті розглядаються теоретико-методологічні основи державного управління корупційними ризиками. В статті проаналізовано підходи до визначення теоретико-методологічних основ державного управління корупційними ризиками, що запропоновані вітчизняними та зарубіжними науковцями у галузі державного управління, а також з позицій вітчизняного та міжнародного антикорупційного законодавства. Встановлено, що в системі протидії корупції основоположним є виявлення і мінімізація корупційних ризиків, умов і причин, що супроводжують їх виникнення. Виявлено, що чинне антикорупційне законодавство України не встановлює сутність та значення понять «корупційний ризик» та «державне управління корупційними ризиками». Зроблено висновок, що існуючі визначення характеризуються неоднотайністю, їм бракує глибокого, різнобічного підходу для відображення сутності, змісту. Запропоновано власне визначення терміну «корупційний ризик у системі державного управління» як сукупності корупціогенних факторів (організаційних, правових, економічних, соціальних тощо), що закладені в системі державного управління і визначають можливість скоєння корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, створюючи небезпеку негативних наслідків для життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави. Також наводиться авторське визначення терміну «державне управління корупційними ризиками» як організаційно-виконавчої діяльності держави, спрямованої на виявлення й оцінку корупційних ризиків, а також розробку та реалізацію заходів з мінімізації впливу ризиків під час здійснення публічної діяльності. Зазначені дефініції базуються на таких основоположних поняттях науки публічного управління як «корупція», «ризик», «корупційне правопорушення», «правопорушення, пов'язане з корупцією», «державне управління». Обґрунтовано необхідність подальших наукових досліджень теоретико-методологічних основ не лише державного, а й загалом публічного управління корупційними ризиками з метою мінімізації негативного впливу корупції на державу та суспільство в цілому.

Ключові слова: корупційні ризики, запобігання корупції, державне управління, антикорупційні заходи, теоретико-методологічні основи.

The article examines the theoretical and methodological foundations of state management of corruption risks. The article analyzes the approaches to determining the theoretical and methodological foundations of state management of corruption risks proposed by domestic and foreign scientists in the field of public administration, as well as from the standpoint of domestic and international anti-corruption legislation. It has been established that the identification and minimization of corruption risks, conditions and reasons accompanying their occurrence is fundamental in the anti-corruption system. It was found that the current anti-corruption legislation of Ukraine does not establish the essence and meaning of the concepts "corruption risk" and "state management of corruption risks". It was concluded that the existing definitions are characterized by inconsistency, they lack a deep, versatile approach to reflect the essence and content. Their own definitions of the terms are proposed: "corruption risk in the public administration system is a set of corruptionogenic factors (organizational, legal, economic, social, etc.) that are embedded in the public administration system and determine the possibility of committing a corruption offense or an offense related to corruption, creating a danger negative consequences for the vital interests of the individual, society, and the state" and "state management of corruption risks – the organizational and executive activity of the state, aimed at identifying and assessing corruption risks, as well as the development and implementation of measures to minimize the impact of risks during the implementation of public activities." These definitions are based on such fundamental concepts of the science of public administration as "corruption", "risks", "corruption offence", "corruption-related offence", "public administration". It is recommended to add them to the list of terms in Art. 1 of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" for unambiguous interpretation and application. The need for further scientific research into the theoretical and methodological foundations of not only state, but also public corruption risk management in general in order to minimize the negative impact of corruption on the state and society as a whole is justified.

Key words: corruption risks, corruption prevention, state administration, anti-corruption measures, theoretical and methodological foundations.

Постановка проблеми. В даний час при формулюванні антикорупційної політики міжнародні організації та уряди багатьох країн приділяють дедалі більшу увагу можливим підходам щодо управління корупційними ризиками, що призначено для створення ефективного попереджувального механізму протидії корупції та для забезпечення відповідності розроблених антикорупційних заходів реальним корупційним схемам в конкретній країні. Разом з тим відсутня єдина методологія, яка дозволила б здійснювати систематичне управління корупційними ризиками. Зарубіжний досвід боротьби з корупцією демонструє необхідність виявлення потенційних «корупціогенних» факторів, визначення функцій державного управління, найбільш схильних до ризику виникнення корупції в конкретному державному органі. Проведення таких заходів управління корупційними ризиками необхідно для подальшої розробки антикорупційного законодавства, створення та імплементації відповідної антикорупційної стратегії.

Єдиного розуміння терміна «державне управління корупційними ризиками» в науковому співтоваристві так і не склалося. При цьому його застосування в літературі, нормативних документах, що регулюють відносини в сфері запобігання та протидії корупції, роз'яснюють їх зміст, переводить цю проблему в практичну площину.

Для України корупція є широко поширеною проблемою, що, за дослідженням міжнародних експертів, визначає її як клептократію (влада крадіїв, система влади в умовах якої корупція та фінансові зловживання державних чиновників та політиків стають одним з основних стрижнів життя суспільства) та ставить в лідери найбільш корумпованих країн світу. Тому дослідження теоретико-методологічних основ державного управління корупційними ризиками, вивчення підходів до оцінки ризиків, розробка і впровадження методології оцінки в межах державного управління тощо останнім часом набувають особливої актуальності в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш ґрунтовною працею з питань оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України є дисертаційне дослідження Ю. В. Дмитрієва, де автор розкриває поняття та зміст теоретичних засад управління корупційними ризиками в системі державного управління. Проте, сформульовані автором визначення потребують уточнення у напрямку узгодженості з теорією державного управління та чинним спеціаль-

ним законодавством. Також у нашому дослідженні використані напрацювання вітчизняних та зарубіжних фахівців з державного управління, російських вчених-юристів, дані міжнародних організацій та експертів.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад державного управління корупційними ризиками, формулювання дефініцій відповідних понять.

Виклад основного матеріалу. Транснаціональний характер корупції на сучасному етапі обумовлений, насамперед, сприйняттям її у суспільстві як малоризикованої та високодохідної діяльності. Тож цілком обґрунтованою є позиція С. Лазаренка та К. Бабенка, які вважають, що основним принципом усієї антикорупційної політики має бути постійне підвищення ризиків, вартості втрат і рівнів нестабільності для залучених для корупції державних посадовців, представників бізнесу і громадян [1]. Отже, в системі протидії корупції основоположним є виявлення і мінімізація корупційних ризиків, умов і причин, що супроводжують їх виникнення.

Аналіз вітчизняної спеціальної літератури та нормативно-правових актів, зарубіжних джерел свідчить про те, що, незважаючи на широке вживання словосполучення «корупційні ризики», єдиного і чіткого визначення цьому поняттю не вироблено навіть стосовно конкретної сфери діяльності або владної структури. Різні автори вкладають в цю дефініцію різний зміст, що ускладнює розробку методів по їх виявленню. Достатньо ґрунтовно підійшов у вирішенні цього питання Ю. В. Дмитрієв у дисертаційному дослідженні «Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України» [2], проте йому бракує етимологічний аналіз, тому необхідне доопрацювання.

Вважаємо за доцільне, що формулюючи визначення терміна «корупційні ризики», слід виходити з декількох основних моментів: «1) саме словосполучення складається з двох термінів, і зміст кожного з них має бути відображено в підсумковому визначенні; 2) необхідно пам'ятати про наявність легальних дефініцій терміна «корупція» і термінів, що позначають ризики різної природи; 3) важливо враховувати той зміст, який вкладають в цей термін діючі нормативно-правові акти та інші документи, оскільки кінцевою метою є забезпечення їх однакового розуміння і застосування» [3, с. 64].

Потрібно підтримати тих вчених, які, досліджуючи питання про зміст терміна «корупційні ризики», перш за все звертають увагу саме на слово «ризик». Виходячи з тлумачень,

що містяться в різних словниках, під «ризиком» (франц. *risque*, італ. *rischo*, пізньолат. *risicare* – обгинати виступ) розуміється «усвідомлена можливість небезпеки», «можливість збитків або неуспіху в якійсь справі», «сміливий, ініціативний вчинок», «дія зі сподіванням успіху» і т.п. [4, с. 528]. Отже, цей термін може бути застосований (і застосовується) майже у будь-якій сфері життя (приватній, економічній, політичній тощо), використовується у словосполученнях (банківський, інвестиційний, підприємницький, валютний, кредитний, страховий, ризики в праві і т.п.; врешті решт «хто не ризикує, той не п'є шампанське»). Проте, саме його етимологічне значення має бути враховане у будь-якій дефініції.

Термін «корупція» (лат. *corruption* – псування, розбещування, підкуп) має більш конкретне значення, і як самостійний зустрічається у довідковій, науковій літературі, нормативних джерелах. Тлумачення цього терміна в основному зводиться до: «діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг», «використання посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення», «підкупність, продажність урядовців і громадських діячів» [4, с. 298]. Перше легальне визначення корупції знаходимо в документах Генеральної Асамблеї ООН: корупція – це «виконання посадовою особою яких-небудь дій або бездіяльність у сфері його посадових обов'язків за винагороду в будь-якій формі в інтересах того, хто дає таку винагороду, як з порушенням посадових інструкцій, так і без їх порушення» [5]. До того ж, основна міжнародна організація світу багато приділяє уваги проблемам корупції, відображаючи це у численних резолюціях Генеральної Асамблеї (1999–2018 рр), Декларації ООН про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, прийнята резолюцією 51/191 Генеральної Асамблеї від 16.12.1996 р., Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. (вступила у дію 14.12.2005) тощо.

Також, у Цивільній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 р. (ратифікована Україною у 2005 р.): «корупція» означає прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, давання або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [6].

У основі всього нормативного регулювання сфери державного управління корупційними ризиками в Україні лежить визначення корупції у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»: «корупція – використання особою... наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі... або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [7]. Тож, логічно, щоб похідні поняття, а саме «корупційний ризик», «управління корупційними ризиками» визначались з урахуванням основної дефініції.

Значення терміна «корупційний ризик» закріплене у Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, що затверджено рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції і визначає комплекс правил і процедур щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності органів влади, у яких згідно з частиною першою статті 19 Закону України «Про запобігання корупції» приймаються антикорупційні програми: «корупційний ризик – ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення органом влади визначених цілей та завдань» [8]. Дефініції понять «корупція» (наведено вище), корупційне правопорушення («діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність») та правопорушення, пов'язане з корупцією (діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність) закріплені у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», що свідчить про узгодженість вказаних нормативно-правових актів. Проте саме визначення корупційного ризику вважаємо недосконалим.

Фахівець з кримінологічних аспектів антикорупційної політики В. В. Астанін стосовно

до державної служби розглядає корупційні ризики, як ймовірність виникнення корупційної поведінки, що може бути викликано: недотриманням обов'язків, заборон і обмежень, встановлених для державних службовців у зв'язку з проходженням державної служби; реалізацією повноважень при здійсненні професійної діяльності державного службовця [9, с. 14]. Проте, це визначення також не розкриває зміст державного управління корупційними ризиками, вказуючи, скоріш, на причини виникнення корупційних ризиків. До того ж, з'являється нове поняття («корупційна поведінка»), що потребує визначення та характеристики.

Отже, що стосується державного управління корупційними ризиками, то існуючий нормативний матеріал не розкриває сутність і зміст корупційних ризиків у системі державного управління, що дало поштовх науковому дослідженню і відобразилося у дисертації Ю. В. Дмитрієва [2]. Підтримуючи позицію фахівця, вважаємо невірним синонімізувати поняття «корупційний ризик» та «корупціогенний фактор», що п. 1.3 Методології проведення антикорупційної експертизи визначається як «здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самостійно чи у взаємодії з іншими нормами сприяти вчиненню чи збільшенню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією» [10]. Тож, корупціогенний фактор має розглядатися як чинник, що сприяє проявленню корупційного ризику, тобто наявність у нормативно-правових актах та інших документах, які регламентують діяльність державного органу або публічної особи, корупціогенних факторів сприятиме виникненню корупційних ризиків при виконанні такою особою владних повноважень і прийнятті державно-управлінських рішень. Тим більше, що у Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади визначено: «ідентифікація корупційних ризиків, зокрема, проводиться шляхом виявлення чинників корупційних ризиків у нормативно-правових актах» [8]. Такими чинниками можуть бути організаційні, правові, економічні, соціальні тощо. Враховуючи це, Ю. В. Дмитрієв дає наступне визначення: «під корупційним ризиком у системі державного управління пропонуємо розуміти сукупність причин та факторів, що закладені в системі державного управління і визначають можливість виникнення корупційної поведінки особи, створюючи небезпеку негативних наслідків для життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави» [2, с. 36].

Запропоноване визначення має як переваги, так і недоліки. Воно враховує підстави виникнення, розкриває сутність, окреслює наслідки виникнення/прояву корупційних ризиків, але недостатньо відображає ступінь небезпеки означених відносин, порушена узгодженість з нормативно-правовими актами антикорупційного законодавства. Тому пропонується наступне визначення: «Корупційний ризик у системі державного управління – це сукупність корупціогенних факторів (організаційних, правових, економічних, соціальних тощо), що закладені в системі державного управління і визначають можливість скоєння корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, створюючи небезпеку негативних наслідків для життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави».

Як було наголошено, антикорупційна політика держави має бути, насамперед, спрямована на створення ефективного попереджувального механізму протидії корупції. Враховуючи міжнародний досвід, пріоритетним механізмом цього для України є державне управління корупційними ризиками. Тож це поняття теж потребує свого теоретичного обґрунтування.

Вважаємо за доцільне формулювання означеного поняття базувати на виробленому наукою державного управління визначення основного терміна. Проте, і тут немає єдиного підходу серед фахівців. Так, Г. Атаманчук зазначає, що «державне управління – це практичний, організований вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження або перетворення, який спирається на її владну силу» [11, с. 22]. О. Н. Євтушенко, В. І. Андріяш аналізуючи характерні риси державного управління, визначають його як «багатогранну організуючу діяльність держави, яка здійснюється на основі та відповідно до чинного законодавства через практичну діяльність її органів виконавчої влади» [12, с. 51]. До того ж, часто як синонім використовується термін «публічне адміністрування» (англ. – public administration, франц. – administration publique, ісп. – administración pública), що перекладається як державне управління і використовується в управлінській та правовій термінології правових, демократичних держав до виконавчо-організаторської діяльності держави.

У своєму дисертаційному дослідженні Ю. В. Дмитрієв наводить сучасні підходи щодо визначення поняття «управління ризиками», характеризуючи його як науку, процес

прийняття управлінських рішень, результат прийняття рішень, сукупність методів, система явищ, тобто розглядаючи як у широкому, так і вузькому розумінні [2, с. 62-64]. Саме визначення «управління корупційними ризиками в системі державного управління» в спеціальній літературі знаходимо наступні: «процес вироблення і втілення рішень, які мінімізують широкий спектр впливу випадкових або закономірних подій, чинників або сукупності явищ, що породжують корупційні транзакції та призводять до корупційних правопорушень або сприяють їх поширенню» – О. Г. Кирилук [13]; «діяльність, яка забезпечує своєчасне та ефективне реагування на ризик, що призводить до не відхилення (або мінімального допустимого ступеню відхилення) від державно-управлінської мети» – В. А. Ільяшенко [14]; «процес використання форм і методів державного управління, спрямований на виявлення та оцінку корупційних ризиків, а також розробку та реалізацію заходів з мінімізації (зниження) впливу ризиків

під час здійснення публічної діяльності» – Ю. В. Дмитрієв [2].

Узагальнюючи існуючі теоретичні та нормативні визначення, пропонуємо наступне визначення: «Державне управління корупційними ризиками – це організаційно-виконавча діяльність держави, спрямована на виявлення й оцінку корупційних ризиків, а також розробку та реалізацію заходів з мінімізації впливу ризиків під час здійснення публічної діяльності».

Висновки. Розглядаючи теоретико-методологічні основи державного управління корупційними ризиками, робимо висновок, що існуючі визначення характеризуються неоднотайністю, їм бракує глибокого, різнобічного підходу для відображення сутності, змісту. Тому запропоновані власні визначення термінів: «корупційний ризик у системі державного управління» та «державне управління корупційними ризиками». Вони мають бути додані до переліку термінів у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» для однозначного тлумачення та застосування.

Література:

1. Лазаренко С. Ж. Базові принципи та елементи антикорупційної політики в Україні [Електронний ресурс] / С. Ж. Лазаренко, К. А. Бабенко. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 116–119. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2014_23_27
2. Дмитрієв Ю. В. Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України : дис. ... канд. наук з держ.упр. : 25.00.02 / Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України: Маріуполь, 2018. 236 с.
3. Помазуев А. Е. Коррупционные риски: понятие и значение для механизма противодействия коррупции. *Российский юридический журнал*. 2016. № 2. С. 62–69.
4. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. Харків : Фоліо, 2005. 767 с.
5. Генеральная Ассамблея ООН. Резолюции 34-й сессии 1979 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.un.org/ru/ga/34/docs/34res.shtml>
6. Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією : прийнята 4 лис. 1999 року. *Офіційний вісник України*. 2006. Ст. 592.
7. Закон України Про запобігання корупції : прийнятий 14 жов. 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 256.
8. Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади : прийняте 2 грудня 2016 року № 126. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 49. Ст. 256.
9. Астанин В. В. Антикоррупционная политика России: криминологические аспекты : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. : спец. 12.00.08. Москва : МГЮА, 2009. 37 с.
10. Наказ Міністерства юстиції України Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи від 24.04.2017 р. № 1395/5. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17>
11. Атаманчук В. Г. Теория государственного управления : [курс лекций]. М. : Юридическая литература, 1997. 400 с.
12. Андріяш В. І. Державне управління (Основи теорії державного управління) : [навчальний посібник у трьох частинах]. Ч. 1. Основи теорії державного управління. / В. І. Андріяш, О. Н. Євтушенко. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 268 с.
13. Кирилук О. Г. Коррупционные Риски в Деятельности Органов Государственной Власти : Оценка и Возможности Превенции. *Противодействие коррупции: государственная политика и гражданское общество*. 2015. № 2. С. 80–83.
14. Ільяшенко В. А. Загальна класифікація ризиків у системі прийняття та реалізації державно-управлінських рішень: теоретико-методичний аспект. *Публічне управління: теорія та практика* : зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. 2010. № 1. С. 92–97.

References:

1. Lazarenko, S.Zh. (2014). Bazovi pryntsypy ta elementy antykoruptsiynoyi polityky v Ukraini [Basic principles and elements of anti-corruption policy in Ukraine]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 23, 116–119. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2014_23_27 [in Ukrainian].
2. Dmytriiev, Yu.V. (2018). Mekhanizmy otsinky ta minimizatsiyi koruptsiynykh ryzykiv u systemi derzhavnoho upravlinnya Ukrainy [Mechanisms for assessment and minimization of corruption risks in the system of public administration of Ukraine]. *Doctor's thesis*. Mariupol: Donetsk State University under the Ministry of Education and Science of Ukraine [in Ukrainian].
3. Pomazuev, A.E. (2016). Korruptsiionnyye riski: ponyatiye i znacheniye dlya mekhanizma protivodeystviya korruptsii [Corruption risks: concept and significance for the anti-corruption mechanism]. *Rossiyskiy yuridicheskyy zhurnal – Russian Legal Journal*, 2, 62–69 [in Russian].
4. Koval'ova, T.V. (Ed.). (2005). Velykyy tлумachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy [Great explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
5. General'naya Assambleya OON «Rezolyutsii 34th sessii 1979» [UN General Assembly «Resolutions of the 34th session 1979»]. Retrieved from <https://www.un.org/en/ga/34/docs/34res.shtml> [in Russian].
6. Tsyvil'na konventsia Rady Yevropy pro borot'bu z koruptsiyeyu: pryynyata 4 lys. 1999 roku [Council of Europe Civil Convention on Combating Corruption: adopted on November 4. 1999]. (2006). *Ofitsiynyy visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine* [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy Pro zapobihannya koruptsiyi : pryynyaty 14 zhov. 2014 roku No. 1700-VII [Law of Ukraine On Prevention of Corruption: adopted on October 14 No. 1700-VII of 2014]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – News of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 49, p. 256 [in Ukrainian].
8. Rishennya Natsional'noho ahent'stva z pytan' zapobihannya koruptsiyi Pro zatverdzhennya Metodolohiyi otsynuyannya koruptsiynykh ryzykiv u diyal'nosti orhaniv vlady : pryynyate 2 hrudnya 2016 roku No. 126 [Decision of the National Agency for the Prevention of Corruption On the Approval of the Methodology for Assessing Corruption Risks in the Activities of Authorities: Adopted 2 December 2016 No. 126]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 49, p. 256 [in Ukrainian].
9. Astanin, V. V. (2009). Antikorruptsiionnaya politika Rossii: kriminologicheskyye aspekty [Anti-corruption policy of Russia: criminological aspects]. Moscow: Moscow State Law Academy [in Russian].
10. Nakaz Ministerstva yustytii Ukrainy Pro zatverdzhennya Metodolohiyi provedennya antykoruptsiynoyi ekspertyzy vid 24.04.2017 r. No. 1395/5 [Order of the Ministry of Justice of Ukraine on the approval of the Methodology for anti-corruption examination dated April 24, 2017 No. 1395/5]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17> [in Ukrainian].
11. Atamanchuk, V. G. (1997). Teoriya gosudarstvennogo upravleniya: [kurs lektsiy] [Theory of public administration: [lecture course]]. Moscow: Yuridicheskaya literatura [in Russian].
12. Andriyash, V. I. Derzhavne upravlinnya (Osnovy teorii derzhavnoho upravlinnya): [navchal'nyy posibnyk u tr'okh chastynakh]. CH. 1. Osnovy teorii derzhavnoho upravlinnya [Public administration (Fundamentals of the theory of public administration) : [study manual in three parts]. Part 1. Basics of the theory of public administration]. Mykolaiv: Vyd-vo CHDU im. Petra Mohyly [in Ukrainian].
13. Kirilyuk, O. G. (2015). Korruptsiyonnyye Rysky v Deyatel'nosti Orhanov Hosudarstvennoy Vlady: Otsenka y Vozmozh nosty Preventsyy [Corruption Risks in the Activities of State Authorities: Assessment and Prevention Opportunities]. *Protyvodeystviye korruptsiyi: hosudarstvennaya polytyka y hrazhdanskoe obshchestvo – Anti-corruption: public policy and civil society*, 2, pp. 80–83 [in Russian].
14. Ilyashenko, V. A. (2010). Zahal'na klasifikatsiya ryzykiv u systemi pryynyattya ta realizatsiyi derzhavno-upravlins'kykh rishen': teoretyko-metodychnyy aspekt [General classification of risks in the system of adoption and implementation of state-management decisions: theoretical and methodological aspect]. *Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka : zb. Science pr. Asotsiatsiyi doktoriv nauk z derzhavnoho upravlinnya – Public administration: theory and practice: collection of scientific works of the Association of Doctors of Sciences in Public Administration*, 1, pp. 92–97 [in Ukrainian].